

S Z E R V E Z H E T Ő - E A M A G Y A R S Á G ?

A SZERVEZÉS ALAPFELTÉTELEI

SZERVEZHETŐ-E a magyar ember? Erre a kérdésre csak akkor felelhetünk, ha tisztában vagyunk azzal, hogy mit tesz szervezni? Szerintem szervezni annyit tesz, mint egy kitűzött cél elérésére olyan munkaprogramot összeállítani, amelyben az egyes részmunkálatok térben és időben olyként végeztetnek el, hogy azok az előre megállapított időpontokban pontosan egyesülve, a kívánt időtartamig az előre kitűzött célban valósulnak meg. A szervezéshez általában tehát *cél, szervező és szervezendők* kellene.

a) A legkülönbözőbb *célokra* lehet szervezkedni. Lehet a cél önvédelmi vagy támadó jellegű, lehet gazdasági, lehet közművelődési, lehet társadalmi, stb., mindenkor a korszellemnek megfelelően, a különböző emberi szükségletekből származó igények szerint.

A *munkaprogram* természetesen mindig a kitűzött cél szerint alakul. A szervező egyik legfőbb feladata a munkaprogram megállapítása s az ebben lefektetendő munka mindig két irányú: *analitikus* és *szintétikus*. Az analitikus rész az elvégzendő munka olyan apró munkaegységekre való bontását öleli fel, amelyek az egyes részmunkálatokat végző egyének által, az előre kiszámított tartam alatt, a meghatározott időpontig programszerűen végzendők el. A szintétikus munkának e részmunkák egységbe való forrasztását kell szem előtt tartania, hogy ily módon a kitűzött cél megvalósulhasson.

b) Mind a szervező, mind a szervezendők feladatukat csak akkor végezhetik el, ha egyrészt megfelelő *szakismeretük* van, másrészt pedig hajlandók egyéni akaratukat, a szervező előírásai szerint, megfelelően alárendelni, vagyis *engedelmeskedni*. A szervezés a szervezendők szempontjából, különösen nagyobb szervezeteknél *hierarchikus tagozatokat* igényel, mert ezek a részmunkák folytonosan egészülnek ki mindig magasabb egységekké, míg végül a legmagasabb egység alkatrészeivé válnak.

A szervezés csak akkor sikerülhet, ha a munkaprogram analitikus része kellő szakismerettel és a szervezendők fizikai és lelki tényezőinek ismeretében állapított meg, és ha a részmunkák végrehajtása tekintetében a szervezettek időbelileg pontos és tárgybelileg lelkiismeretes munkát végeznek. A szervezettek szakismerete mellett

fokozott mértékben nyomul előtérbe a szervezés sikere érdekében a felelősségteljes kötelességtudás.

A szervezendőknek a munkaprogram végrehajtására való megnyerése vagy más szóval: engedelmességüknek, a kitűzött célra való munkakészségüknek kiváltása általában a következő módokon történhetik :

a) parancs, tekintély, tehát bizonyos mértékű *erőszak alkalmazása* útján (katonai diktatúrák),

b) érdekmentes *érzelmi, lelki kapcsolatok felébresztése* útján (egyházi szervezetek, összeesküvések),

c) *közös érdekek felismerése* útján (szövetkezeti társulatok, egyesületek, szakmai szervezkedések mind a munkaadóknál, mind a munkavállalóknál),

d) *anyagi eszközök* — pénz, fizetés — *rendelkezésre bocsátása* útján (pl. üzemek, üzletek, vállalatok, stb. szervezése).

Hogy ezek közül az eszközök közül melyik kerül alkalmazásra, illetve hogy ezek egymással keverve milyen mértékben és milyen párosításban kerülnek alkalmazásra, az függ a munkaprogramban kitűzött célon és az éppen rendelkezésre álló eszközökön kívül attól is, hogy milyen testi és lelki alkatú és műveltségű egyénekkel áll szemben a szervező? Azt mondhatnók, hogy a mai szervezetekben mind a négy engedelmességkiváltási eszköz alkalmazásra kerül vegyesen, csak hogy az egyes szervezetek természete szerint a keverés aránya változó.

c) A *megszervezendő embertípusok* általában három nagy főcsoportra oszthatók: aszociális-individualisztikus, szociális-individualisztikus és kollektív egyénekre.

Az *aszociális-individualisztikus* egyéneknél alig áll más eszköz rendelkezésre az engedelmességkiváltáshoz, mint az erőszak (pl. idegenlégiónk). A *szociális-individualisztikus* egyén megközelíthető az érzelmek, a közös érdekek felől és az anyagi eszközök alkalmazásával is, — természetesen azonban, hogy ezek az eszközök közül annak jut nagyobb szerep, amelyik a szervezendők temperamentuma és lelki műveltsége szempontjából alkalmasabb. Emiatt van a legnagyobb eltérés a különböző nemzetek szervezeteinél, még az individualista népek között is. Ugyanarra a célra másféle szervezet alakul például Angliában, mint Franciaországban, más Olaszországban, mint Amerikában, pedig mind a négy állam a szociális-individualisták közé tartozik. A *kollektív* hajlamú típus szervezése a legkönnyebb. Az engedelmesség kiváltása a legszelidebb eszközökkel is elérhető és az ilyen egyénekből alkotott szervezet már úgyszólván gombnyomásra működik. A szervezésnél igen nagy szerepet játszik a lélektan ismerete, mert a „the right man, to the right place” elvét alkalmazni emberismeret nélkül alig lehetne. Fontos ez azért, mert különösen az individualisztikus típusú egyéneknél az individuumban testi és lelki színeződése nemcsak fajbéli minemiségének függvénye (pl. északi, déli természet), hanem függ attól is, hogy az illető értelmileg és érzelmileg milyen intellektuális és lelki műveltséggel rendelkezik.

SZERVEZÉSI TIPUSOK

ALTALÁNOSSÁGBAN ezekben foglalhatjuk össze azt, hogy mit értünk szervezésen s most már rátérhetünk a tulajdonképpeni kérdésre: szervezhető-e a magyar ember? Szerintünk ez vitán felül áll, hiszen már az előzőkben utaltunk arra, hogy a szervezés egyik főkelléke az engedelmesség kiváltása, s erre a legkülönbözőbb eszközöket használhatjuk. Azt igyekezzünk megállapítani inkább, hogy miképpen, illetve milyen fajta szervezési módokkal szervezhető a magyar ember a legnagyobb eredménnyel?

Amikor erre a kérdésre feleletet keresünk, talán tanulságos lesz, ha rámutatunk azokra a különbségekre, amelyek a magyar embert, mint szervezési alanyt, a szervezésben vezérszerepet játszó nyugati nemzetek szervezési alanyaitól megkülönböztetik.

a) Már említettük, hogy a *kollektív embertípus* a legalkalmasabb a szervezésre. És itt a németeket kell példának állítanunk. Miért éppen a német kollektív típust? Több okból. De itt csak a legfőbbeket soroljuk fel: 1. A vérükben van, de legalább gyermekkoruktól kezdve beléjük nevelték a rend és a tisztaság szeretetét. 2. Kötelességtudók. 3. Hidegvérű, józan emberek. Polgáriasultak. 4. Tisztában vannak a felelősségvállalással. 5. Precíz részlet tudásra törekzenek. 6. Boldogan engedelmeskednek. 7. Nem hiúk, nem életrörök. 8. Elmélyedő, filozófikus természetűek. Ezért szervezeteik sokszor látszólag összetettek, de ők tökéletes biztonsággal ismerik ki magukat bennük. 9. Nagy tömege van a fenti értelemben „gleichschaltolt” vagyis ilyen közös nevezőre hozott embereknek. Eppen ezért a németeknél találjuk meg a legnagyobb szabású és a legkülönbözőbb szervezeteket.

b) Ezzel szemben áll például az *angolszász szociális-individualisztikus* típus: 1. Lényege az egyéni szabadság, amelyet a maga számára megkövetel és másnál is tisztel. 2. Ezzel kapcsolatos kényelme és családi életének zártága: „My house is my castle”. 3. Hidegvérű, objektív, de nem spekulatív, hanem empirikus elme. 4. Szabatos tényismeretekre törekszik. 5. Szintézisében a logika viszi, ami tényekből indul ki, és így végeredményei is tárgyilagosak. Erős gyakorlati érzékénél fogva az összetett, bonyolult megoldásokat nem kedveli. 6. Erős az igazságérzete. 7. A sportszellem és a „fair play” elve általános náluk. 8. A közösséggel szemben is érez kötelességet, de ettől élesen különválasztja egyéni életét és az önmagával szemben való kötelességeit. 9. Rendkívül kitartó. — Az angol szervezésnek ezekkel a típusokkal kell számolnia. Az ő szervezeteik ezért látszólag lazábbak és nagy egyéni szabadság-tisztelete folytán sokszor inkább csak „rendezés” jellegűek, de valójában a belső összetartó erők alapos ismeretén épülnek fel és ezért igen komoly, megbízható szervezetek s bennük a munkavégzés hathatósan fokozható a sportszellem és a fair play elvének érvényesítésével.

c) *Individualista nép az olasz is.* De déli individualista: 1. Déli temperamentumának megfelelően érzelmileg könnyebben hangolható. 2. Tiszta logikája kombinációkra képesíti. A rend-érzék helyét rész-

ben a művészi forma-érzék foglalja el. 4. A déli éghajlat melege miatt törekvéseinek és cselekvéseinek hajtóereje a lelkesültség. 5. A cselekvés tartamát a lelkesedés tartama befolyásolja. 6. A cselekvéseket nem csupán parancsok, hanem a jó példák is irányítják. (Gondoljunk a Duce szakadatlan példaadására.)

A MAGYAR MINT SZERVEZÉSI ALANY

KÉRDÉS, hogy e három szervezési típus közül melyikhez áll a magyar a legközelebb? Nyilvánvalóan leginkább az olaszhoz, de azért attól is lényegesen eltérőek vagyunk. Egyáltalán nagyon nehéz a magyarról, mint szervezési alanyról, általánosságban beszélni, mert a szervezhetőség függvénye a vérségnek, fajiságnak, a vérmérsékletnek, különböző hajlamoknak és annak a műveltségi foknak, amelyben a szervezendők élnek. Mindezek pedig a magyarságnál rendkívüli szétszóródást mutatnak. A vérség, a fajiság, a török fajú lovas és a keletbalti gyalogos ősmagyarság biológiai adottsága rendkívül tarka képet mutat a különböző betelepítések és bevándorlások folytán. A vérmérséklet is feltűnően változik vidékek szerint. A műveltségi fok pedig nemcsak az egyes társadalmi osztályok különböző tanultsága szerint változik, hanem különbözőségeket mutat világnézetileg is. Éppen ezért ha ma közös nevezőket keresünk a magyarban, mint szervezési alanyban, akkor csak olyan általános tulajdonságokat sorolhatunk fel, amelyek a közös együttélésekből és sorsközösségből alakultak ki és amelyek sok tekintetben csak az éghajlat, táplálkozás és életfeltételek velejárói.

A magyar szervezési alany tulajdonságai: 1. Individualista. 2. Szabadság iránti vágya sokszor a fegyelmetlenségig viszi. 3. Sem az analízis, sem a szintézis nem vonzza. A dolgokat úgy veszi, ahogy vannak. 4. Az érzelmi momentum döntő cselekedeteiben. Erősen fejlett logikájának premisszái is rendszerint alanyi érzések és nem tárgyilagos megállapítások. Ezért végeredményei sem lehetnek objektív értékűek. 5. Türelmetlen, gyors sikerre vágyik. 6. Az alárendeltséget nem szereti; inkább az élre tör. 7. Saját tudásának megítélésében rendkívül elnéző. Hiszékeny. 8. Az első eredmények eléréséig kitartása ingadozó. 9. Változatosságra vágyik, az egyhangu munka elkedvetleníti. 10. Kimagasló erénye és hibája a virtus. Amilyen erény a virtus ott, ahol a személyes bátorság szükséges, annyira hátrányos ott, ahol az egyéni hősködés a részmunkák végzésének menetét és a célratörő nagy munka előrehaladását akadályozza vagy visszaveti. 11. Mindezek ellenére rendkívül józan és ítéletei találóak. Jóhiszemű. 12. A színészkedést, pózt megveti vagy lenézi. Nagyra becsüli az igazságot, a komoly férfiasságot és a valódi tudást. 13. Önerzetes. Sokszor hiú és ezért könnyen sértődő. Személyes kezelést igényel. Tisztán anyagi előnyök nyújtásával nem hódítható meg. 14. Pártoskodó. Ilyenkor képzelt vagy valóságos ellenfelekkel hadakozik. 15. Nincs két egyforma magyar!

Hogy a magyar szervezési alany például a kollektív német típushoz nem hasonlít, az kétségtelen. De bizonyos az is, hogy az

angolszász szociális-individualis típussal sem mutat azonosságot. Az olasz déli individualista típushoz — ismétlem — inkább hasonlít. Habár — amint ez a fentiekből kitűnik — itt is lényeges különbségek mutatkoznak. Mindebből azonban nem az következik, hogy a magyar ember általában ne lenne szervezhető, mert hisz, mint említettük, a szervezés főkelléke — a munkaprogram és az analitikus, illetve szintetikus munka mellett — az *engedelmesség kiváltásának különféle eszközei* rendelkezésünkre állanak és ha ezek megfelelő összetételben vannak alkalmazva, eredményesen használhatók nálunk is, és amint a magyar élet számtalan példája mutatja, számos magyar szervezet, közöttük több mintaszerű, kitűnően működik.

NYUGATI SZERVEZÉSI MÓDSZEREK A MAGYAR ÉLETBEN

MELYIK AZ A RENDSZER, amelyben *ma* — és ezt hangsúlyozom — a magyar szervezési alany maximális teljesítményt tud elérni, az nehezen állapítható meg a *mult* példáiból, mert hiszen a modern munkamegosztáson felépülő gazdasági és társadalmi élet a multtól merőben eltérő szervezési egységeket, üzemformákat teremtett. A magyar mult tanítása az, hogy a nemzet önállóságát évszázadokon keresztül csak úgy tudta megtartani, hogy nem engedte magát idegen rendszerekbe szervezni. Ósdi vármegyei szervezetének bástyái közé visszavonulva, a passzív rezisztencia eszközével védte meg nemzeti jellegét. E védekező jellegű testi-lelki megtartóztatás tulajdonképpen *negatív* jellegű szervezkedésnek tekinthető. Évszázadokon keresztül evvel mentette át a nemzet a maga valóságát a 67-es kiegyezéssel meginduló, nyugateurópai színvonalat jelentő új korszakba. Ez a korszak Európában már a nagy gazdasági és társadalmi fellendülés új idejét jelentette s ebben minden telen a szervezés eszközei játszották a főszerepet a maguk láthatatlan mechanizmusával. Egyelőre csak egyéneket mozgattak és még nem látszott, hogy azok egyes szervezeteknek mozgatót figurái, előharcosai vagy bábjai.

Ebben a korszakban a szervezés módszerének *két fő stílusa* játszik döntő szerepet. Az egyik a nagy porosz királyok által kezdeményezett és utánuk tervszerűen továbbépített, a kollektív közérdekeket szem előtt tartó német *drill*, a másik a Széchenyi által Angliából behozott, az egyéni szabadságot messzemenően tisztelő *önérdeken felépülő társulás*. A magyar szervezési alany először a *Bach-korszakban* ismerkedett meg a drill-lel. Ennek nevelő hatása elvitathatatlan. A magyar közigazgatás számos téren ennek köszönheti kedvező kialakulását. De hogy a drill a magyar természetnek sohasem volt kedves, arra a közelmúlt magyar történelme számos példát ad. A nevelésnek ez az iskolája még német nyelven történt és így az individualista magyar alig láthatott benne mást, mint az idegen elnyomás bosszantó és értelmetlen eszközét. Pedig a mohácsi vésztől az 1867-es kiegyezésig kegyetlenül magára hagyottan vergődő

magyarságnak nagy szüksége lett volna egy magyar nyelvű, magyar szellemű, a magyarságunkat formailag is „gleichschaltoló drill”-re. Nagy kár, hogy Széchenyi által a magyar földbe áttelepített angol gazdasági individualizmus szervezési módszere is megfelelő magyar szervezési alanyokat a magyar mezőgazdaságon, a Nemzeti Kaszinó és az Országos Kaszinó közösségén kívül alig talált. A magyarság nagy része továbbfolytatta évszázadokon át megszokott passzív rezisztenciáját és a kuruc-labanc guerilla-harcok helyét a politikai pártharcok váltották fel.

Európában, a nagy nyugati demokráciákban és Németországban már régen kialakultak ekkor a nemzeti szervezési alanyok nagy tömegei és a velük kapcsolatos nemzetiesített szervezési módszerek is, amikor a magyar nemzetben végbemenő kezdő szervezési folyamatok intézői még legnagyobbbrészt idegenek: a hadseregben, a kereskedelmi és ipari életben és bizonyos mértékig a társadalmi életben is. Ekkor és ezzel vetik el a magját egy végzetes hasadásnak és mind szélesebbé váló űrnek a magyar középosztály és az alatta álló osztályok között. A régi magyar jobbagyságot és nemességet a patriarchális viszony, a közös magyar sors még valahogy összekötötte, de az 50-es évek után meginduló gazdasági és társadalmi szervezkedés folyamata végzetesen elválasztotta, sőt elindegénítette őket egymástól. Míg a történelmi középosztály részben földbirtokával foglalkozik, részben az állami és megyei közigazgatás kereteiben keres nyugodt megélhetést, addig az idegenből frissen behozott, még át nem hasonult új középosztály végzi a szervezés munkáját és sok közülük hiába lesz magyarrá; a Kelet és Nyugat között hanyódó magyar lelket ez az első nemzedék teljesen megismerni nem tudja. Így a magyar lélek szervezettségének optimumát e szervezetek keretében sem gyümölcsozthatja.

A magyar társadalmi életben ekkor lett mind láthatóbbá az a Balaton rianására emlékeztető hatalmas hasadás, amelyet áthidalni azóta is hiába töreksznek. Az alulmaradtak az ősi magyar formákkal boldogulnak, úgy, ahogy tudnak. A falu és az aratóbandák szervezete nem változik. De lényegesen változik a helyzet a hasadás túlsó partján álló új középosztály körében. Itt a földbirtokosok, az állami és megyei tisztviselők mellé lassanként mindinkább megerősödő lendülettel sorakozik fel a kereskedelmi és ipari szervezet a maga százazrekre rúgó, a nemzet valódi törzsétől idegen és nem is abból rekrutálódott alkalmazotti karával. Ekkor válik élesen ketté a falu és a város, a konzervatív és az „új” magyarság. Pedig tulajdonképpen csak arról volt szó, hogy a nemzet szervezését végző tényezők idegenből vett szervezési elvekkkel, idegen lelkekre szabott engedelmisségkiváltó eszközökkel, *felülről lefelé* szervezték a magyar gazdasági életet és nagyrészen a társadalmi életet is.

A rianáson innen és a rianáson túl élők többé alig találkozhatnak egymással! Es, bár mindketten magyar nyelven beszéltek: alig érthették meg egymást. Szervezettségük, beállítottságuk egészen más volt. Nem is csoda ennek folytán, hogy egymás szervezési rendszerét sem ismerhették és a városi polgári elem előtt éppen olyan ismeretlen maradt a vidéki magyar ember életét kialakító szervezetek

lényege, mint amilyen megértés nélkül nézte a városi embert a vidéki magyar. És amikor a vidéki magyar a város üzemeibe vagy vállalataiba bekerült és elkezdte tanulatlan vagy tanult munkás tömegsorsát, a magántisztviselő életét a pult vagy az íróasztal mellett, akkor tagjává válik egy szervezetnek, amelynek csak kellemetlen munkafegyelmét érzi, de *lényegét nem látja és közösséget azzal nem érez*, mert lelkének és hajlamainak kiélési formáját ez nem jelentheti. És ha a városi ember megjelenik a vidéki ember életében, munkája nyomán rendszerint egy-egy régi szervezet destruálása és olyan újabb, neki idegen szervezetek létesülése következik be, amelyet eszével talán felfog, de mivel érzelmi világától, lelkétől idegen, a magáénak nem tekinthet.

E végzetes hasadás eredete, a már említett történeti tényezők kívül nem a magyar nép szervezetlenségében keresendő, hanem abban, hogy akik szervezték, olyan frissen — ezen van a hangsúly — betelepedett idegenek voltak, akik a magyarság nagy tömegeivel még *semmi lelki közösséget nem érezhettek* és később is idegenek maradtak. A fő baj tehát nem abban van, hogy a magyar nem volna szervezhető, hanem abban, hogy a modern élet szervezési formáit nem a magyar lélekre kidolgozva és nem a magyar szervezők által kapta a népünk. De miért volt ez így? Azért mert sajnos ebben a korban *a magyar csak ritkán volt szervező!*

Pedig éppen a szervezés tekintetében mennyire fontos az, hogy a szervező testileg lelkileg mindenképpel érezze annak a tömegnek vagy népnek a bajait, hibáit, fájdalmait, vágyait, képességeit és céljait, amelyért dolgozik, illetőleg amelyet szervez. Ezt éppen az utóbbi 20 évben három, a saját nemzetéből alulról kiváló, hatalmas szervező egyéniség bizonyította be. Mindenki tudja, hogy *Mussolini, Hitler és Kemál* mit tettek — éppen mint szervezők — nemzetüknek újjászületéséért.

SZERVEZŐ TEHETSÉG-E A MAGYAR?

NEM LENNE TÖKÉLETES ez a vizsgálódás, ha nem szólnánk a magyar szervezőről is. Mielőtt erre felelünk, meg kell állapítanunk, hogy milyen tulajdonságokkal kell bírnia a jó szervezőnek?

Már említettük, hogy a szervezés bizonyos *célok* eléréséért történik. Fontos tehát a cél helyes megválasztására irányuló *ítélőképesség*. Fontos a munkaprogram megállapítása és az ezzel kapcsolatos *analízis* és *szintézis*. Azután a munkatársak megválasztása, ez *lélektan*, *emberismeret* és *szaktudás*, nem pedig protekció és barátság kérdése. A további feladat a szervezet folyamatos működésének biztosítása, tehát a *rend*, *fegyelem* és a *dinamikus lendület* fenntartása, valamint a szervezet működésének állandó és szigorú *ellenőrzése*.

A szervező egyénisége sokszor elvész, sőt láthatatlanná válik a szervezetben. Inkább a hajó mélyén dolgozó gépészhez, mint a hadsereg élén díszben lovagló vezérhez hasonlít. A dicsőség nem mindig az övé. A szervezés sok, nagyon sok munkával jár s azt sokszor még akkor is végeznie kell, amikor más pihen. Kivételes szorgal-

mat igényel. Nemcsak a jó pap, hanem a kor szervezési tudományával lépést tartó szervező is holtig tanul. Nem elég csak az elméletet tudni. Folyton látni kell a gyakorlatban is az újabb szervezési rendszereket és az iden testekre szabott módszereket megfelelő változtatással kell alkalmazni rögtön a hazai viszonyokra. „Gouverner c'est prévoir” — kormányozni: *előrelátni*. A szervezés sem más! Csak még fokozottabb, még részletezettebb előrelátást jelent.

A szervező a szervezendővel szemben feltétlenül *magasabbrendű embert* jelent. Ez nem külsőségekben, hanem olyan *belső lelki műveltségben* és *belső látásban*, mellyel a szervezendők zöme nem rendelkezik. Ennél fogva a szervező úgy viszonylik a szervezettek zöméhez, mint a felnőtt a gyermekekhez. Ha azt kívánjuk, a szervező olyan kivételes képességű egyén legyen, akinek belső meglátásai és érzékelési képességei *három dimenzióban* zajlanak le és ennek folytán elképzelései benne valóságosan testet öltenek, akkor lényegében egy olyan kivételes képességű szervezőre gondolunk, akihez hasonlót csak az alkotó művészek körében találunk. Az irodalomban ez nem a novellista, hanem legalább a kifogástalanul tagolt regények írója, de még inkább a drámaíró. A drámában mozognak a jellemek és a belőlük eredő cselekmény térben és időben, éppen úgy, ahogy a szervező szervezettjei törnek a maguk munkaprogramja szerint a kitűzött cél felé. De hasonlít a szervezőhöz a nagy orchesterek karmestere éppen úgy, mint a komponista, aki nemzetének dallamkinccsét szimfóniákká vagy operákká tudja összefogni. A festészet körében nem az arckép és a csendéletek festői, hanem a nagy kompozíciók megalkotói állanak közel lelkileg a szervezőhöz. De rokon vele a három dimenzióban dolgozó szobrász éppen úgy, mint az ugyancsak három dimenzióban dolgozó építész is.

Ha meggondoljuk azt, hogy a szervező tehetséggel bizonyos hasonlatosságot mutató, szintén belső látással bíró művészhelyzetekben milyen volt a magyar termés, ebből következtethetünk a magyar szervező östehetségek számára is: semmi esetre sem lehetetlen az, hogy megfelelő szervező östehetségek a magyarságon belül is születni fognak. De ne várjuk őket ölbe tett kézzel. *Neveljünk szervezőket*. A magyar nép fiaiból kiválasztott magasabbrendű szervezőket. Meg vagyok győződve, hogy fel lehet emelni az aratóbanda vezetőjének, a választási kortesnek, a falusi bírónak, a majeros gazdának a maga nemében valóban kitűnő színvonaláról a magyar szervező tehetségeket is abba a sorban, ahova testvérei közül számosan, különösen a papi pályán eljutottak nem egyszer a püspöki, sőt a hercegprímási székhöz. Nem mindig azért, mintha született őspapi tehetségek lettek volna, hanem legtöbbször azért, mert *a nevelés tett velük csodát*.

Dr. HALLÓSSY ISTVÁN